

Nr 196.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i lagen den 17 maj 1940 (nr 358) med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m. m.; given Stockholms slott den 6 april 1951.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändring i lagen den 17 maj 1940 (nr 358) med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m. m.

GUSTAF ADOLF.

Herman Zetterberg.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås att i lagen den 17 maj 1940 med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m. m. skall införas en bestämmelse, enligt vilken bevakningspersonal vid anläggning m. m. som avses i lagen äger befogenhet att i vissa fall verkställa kroppsvisitation samt tillfälligt omhändertaga personer och av dem medförda föremål. Närmare föreskrifter om utövande av denna befogenhet skola meddelas av Kungl. Maj:t.

Förslag

till

Lag

om ändring i lagen den 17 maj 1940 (nr 358) med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m. m.

Härigenom förordnas, att efter 6 § lagen den 17 maj 1940 med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m. m. skall införas en ny paragraf, betecknad 7 §, av den lydelse nedan angives samt att nuvarande 7 § i lagen skall betecknas 8 §.

7 §.

Enligt de närmare bestämmelser Konungen utfärdar äger bevakningspersonal vid anläggning, inrättning, fartyg, luftfartyg eller område som skyddas enligt 1—3 §§ befogenhet att i den omfattning som kräves för fullgörande av bevakningsuppgiften företaga kroppsvisitation å personer, som där söka vinna tillträde eller uppehålla sig, samt undersöka föremål som de medföra, så ock på platsen eller i dess närhet tillfälligt omhändertaga personer och av dem medförda föremål.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1951.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 mars 1951.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars- och inrikesdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, fråga angående *ändring i lagen med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m. m.* samt anför därvid följande.

1940 års skyddslag.

I samband med den omarbetning av 8 kap. strafflagen m. m. som genomfördes år 1940 tillkom även *lagen den 17 maj 1940 (nr 358) med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m. m.* Denna lag ersatte lagen den 9 maj 1913 (nr 48), innefattande vissa bestämmelser till skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar.

Huvudsyftet med 1940 års lag är att hindra tillträde för obehöriga till anläggningar och områden som äro av vikt för försvaret eller folkförsörjningen. I 1 § stadgas att Konungen eller enligt Konungens bemyndigande vederbörande militära befälhavare må utfärda förbud för obehöriga att beträda anläggning, inrättning, fartyg, luftfartyg eller område som tillhör försvarsväsendet eller nyttjas av detsamma eller för dess räkning, eller att närvara vid krigsmaktens företag, övningar eller försök, eller att av eller inom sådana anläggningar m. m. eller av sådana företag, övningar eller försök taga fotografier eller göra avbildningar eller beskrivningar, eller att inom sådana anläggningar m. m. inneha sprängämnen.

Förbud av detta slag kan, enligt 2 §, av Konungen eller enligt Konungens bemyndigande av vederbörande länsstyrelse utfärdas i fråga om anläggning m. m. som eljest är av betydelse för försvarsväsendet. När riket befinner sig i krig eller krigsfara eller eljest under utomordentliga av krig föranledda förhållanden kan i samma ordning utfärdas dylikt förbud även i fråga om anläggning m. m. som är av betydelse för folkförsörjningen.

Vidare föreskrives i 3 § att Konungen vid krig eller krigsfara eller eljest under utomordentliga av krig föranledda förhållanden kan avdela särskilda säkerhetsområden, i fråga om vilka sådant förbud som avses i 2 § enligt Konungens bemyndigande må i stället för av länsstyrelse utfärdas av veder-

börande militära befälhavare. Såsom säkerhetsområde skall jämväl anses krigsskådeplats. Under samma förhållanden kan Konungen även i andra fall än i 1 och 2 §§ avses utfärda förbud mot att utan särskilt tillstånd taga fotografier eller göra avbildningar eller beskrivningar av militära trupper, krigsmateriel eller dylikt.

I 4 § stadgas straff (dagsböter eller fängelse) för överträdelse av förbud enligt 1—3 §§. Straff kan även ådömas där någon, ehuru förbud ej blivit meddelat, genom förklädning eller genom att lämna oriktig uppgift om sina personliga förhållanden eller eljest svikligen berett sig tillträde till anläggning m. m. eller tillfälle att närvara vid företag, övningar eller försök som avses i lagen.

5 § upptar bestämmelser om sjömätning och lodning vid rikets kuster m. m.

Fotografier, avbildningar, beskrivningar eller mätningssuppgifter, tillkomna under förfarande som enligt lagen är förbjudet, jämte använda apparater och materiel ävensom sprängämnen, som någon innehåft i strid mot förbud som utfärdats enligt lagen, må enligt 6 §, oavsett om någon fälles till ansvar för överträdelse av lagen, förklaras förverkade till kronan.

Slutligen stadgas i 7 § att böter som ådömas enligt lagen tillfalla kronan.

I kungörelsen den 24 maj 1940 (nr 383) med tillämpningsföreskrifter till 1940 års lag, benämnd *bevakningskungörelsen*, har Kungl. Maj:t givit vissa bemyndiganden att meddela förbud enligt lagen ävensom bestämmelser rörande bevakningspersonals befogenheter i vissa hänseenden.

Bevakningspersonalen och dess nuvarande befogenheter.

Den personal, som har till uppgift att utföra bevakning vid anläggningar m. m. vilka skyddas enligt 1940 års lag eller som eljest har att vid sådana anläggningar m. m. ingripa mot misstänkta personer, kan i huvudsak uppdelas i följande kategorier: 1) militär personal; 2) personal tillhörande civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst; 3) järnvägarnas, kraftföretagens, telegrafverkets och luftfartsverkets personal; 4) polismän och ordningsvakter, som avdelats eller anställts för bevakningsuppgift; samt 5) personal vid andra verk än de under 3) nämnda ävensom vid enskilda industrier och företag.

Beträffande befogenheterna för bevakningspersonal må till en början erinras om rättegångsbalkens regler om särskilda tvångsmedel i samband med upptäckt av eller utredning om brott (24—28 kap.). Av intresse i detta sammanhang äro bestämmelserna om gripande, beslag samt kroppsvisitation och kroppsbesiktning.

Vad först angår gripande innebär detta en förberedelse till häktning eller anhållande. Häktning kan endast beslutas av rätten (24 kap. 4 §). Häktning får ske, om någon på sannolika skäl misstänkes för brott varå straffarbete kan följa och det skäligen kan befaras, att den misstänkte avviker eller på annat sätt undandrar sig lagföring eller straff eller genom undanröjande av bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning, eller

det finnes anledning antaga att han fortsätter sin brottsliga verksamhet. Kan straffarbete ej följa på brottet men väl fängelse, får den misstänkte häktas om han ej har stadigt hemvist inom riket och det skäligen kan befaras att han avviker. Om å brottet icke kan följa lindrigare straff än straffarbete i två år, skall häktning ske, om det ej är uppenbart att anledning därtill saknas. I fall då det kan antagas att den misstänkte kommer att dömas endast till böter eller mistning av befattning å viss tid, får häktning ej ske. (24 kap. 1 §.) Oberoende av brottets beskaffenhet kan häktning ske om den misstänkte är okänd och undandrar sig att uppgiva namn och hemvist eller anledning förekommer att hans uppgift därom är osann, likaså om han saknar hemvist inom riket och det skäligen kan befaras att han genom att begiva sig från riket undandrar sig lagföring eller straff (24 kap. 2 §).

Provisoriskt berövande av friheten kan ske genom anhållande. Detta kan i avbidan på rättens beslut äga rum om mot någon förekommer skäl till häktning. Även om ej fulla skäl till häktning föreligga, kan den misstänkte anhållas, om det finnes vara av synnerlig vikt att han i avbidan på ytterligare utredning tages i förvar. Beslut om anhållande meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren. (24 kap. 5 §.)

Om det mot någon förekommer skäl till anhållande men beslut därom icke kan utan fara avvaktas, äger polisman i avvaktan på sådant beslut gripa den misstänkte. Dessutom föreligger rätt för envar att gripa den som begått brott varå frihetsstraff kan följa och som träffas å bar gärning eller flyende fot. Detsamma gäller den som är efterlyst för brott. (24 kap. 7 §.)

Föremål som skäligen kan antagas äga betydelse för utredning om brott eller vara någon genom brott avhänt eller på grund av brott förverkat, kan tagas i beslag (27 kap. 1 §). Vissa inskränkningar gälla beträffande beslag å skriftlig handling, brev, telegram, annan postförsändelse o. s. v. (27 kap. 2 och 3 §§). Beslag beslutas i allmänhet av undersökningsledare eller åklagare eller av rätten. Den som med laga rätt griper eller anhåller misstänkt eller verkställer häktning, husrannsakan eller kroppsvisitation får dock även lägga beslag på föremål som därvid påträffas (27 kap. 4 §). Post- eller telegrafförsändelse, handelsbok eller annan enskild handling, som tages i beslag, får i allmänhet icke närmare undersökas, ej heller brev eller annan sluten handling öppnas av annan än rätten, undersökningsledaren eller åklagaren. Om den som verkställer beslaget ej äger närmare undersöka handlingen skall den av honom förseglas (27 kap. 12 §).

Förekommer anledning att brott förövat, varå frihetsstraff kan följa, kan kroppsvisitation företagas för eftersökande av föremål som är underkastat beslag eller eljest till utrönande av omständighet som kan äga betydelse för utredning om brottet. Å annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får kroppsvisitation dock företagas endast om synnerlig anledning förekommer att därigenom föremål som är underkastat beslag skall anträffas eller annan utredning om brottet vinnas. (28 kap. 11 §.) Å den som skäligen kan misstänkas för brott varå frihetsstraff kan

följa må även kroppsbesiktning företagas (28 kap. 12 §). Enligt processlagberedningens definition avses med kroppsvsitation undersökning av någons kläder eller vad han eljest bär på sig, under det att kroppsbesiktning innebär undersökning av kroppen. Åtgärden beslutas av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten; om fara är i dröjsmål kan åtgärden dock beslutas av polisman. Är kroppsvsitation eller kroppsbesiktning av mera väsentlig omfattning skall den verkställas inomhus och i avskilt rum. Verkställs den av annan än läkare, skall såvitt möjligt ett av förrättningsmannen anmodat trovärdigt vittne närvara. Kroppsvsitation eller kroppsbesiktning å kvinna må ej verkställas eller bevitnas av annan än kvinna eller läkare. (28 kap. 13 §.)

Om någon som skall häktas, anhållas eller eljest gripas, försöker undkomma den som skall verkställa åtgärden, får det våld brukas som med hänsyn till omständigheterna kan anses försvarligt. Detsamma gäller om någon med våld eller hot sätter sig emot polisman eller någon för bevakning eller upprätthållande av ordning tjänstgörande krigsman, som skall verkställa tjänsteåtgärd. Bestämmelser härom finnas i 5 kap. 10 § strafflagen. Om den som skall verkställa åtgärden därvid använder större våld än som är medgivet, kan han efter omständigheterna få nedsatt straff eller i vissa fall helt befrias från straff.

Närmare föreskrifter om utövande av den befogenhet att använda visst mått av våld som sålunda tillkommer polisman och krigsman finnas i författningar utfärdade i administrativ ordning.

Rörande de förut nämnda särskilda kategorierna bevakningspersonal vid anläggningar m. m. som skyddas enligt 1940 års skyddslag må nämnas ytterligare följande.

1) Militär personal. I den militära bevakningstjänsten ingår i viss omfattning polispersonal. Den militära bevakningspersonalen är dock i allmänhet ej utrustad med polisens skydd och befogenhet.

Vissa särskilda föreskrifter om bevakningen vid anläggningar m. m. som skyddas enligt 1940 års lag ha meddelats i bevakningskungörelsen. Dessa bestämmelser voro intill den 1 januari 1951 tillämpliga blott å militär bevakningspersonal. 3 och 4 §§ i bevakningskungörelsen innehålla följande bestämmelser:

3 §. Officer och underofficer samt underbefäl, som fullgör underofficers tjänst, så ock militär post, vakt, patrull eller annan för bevakning särskilt utställd eller utsänd avdelning äger att inom anläggning, inrättning, fartyg, luftfartyg eller område, som skyddas enligt förenämnda lag¹ gripa och kvarhålla den som misstänkes för spioneri eller sabotage eller överträder förbud, som meddelats enligt denna kungörelse, ävensom taga i beslag föremål, vilket innehaves av den som gripes och vilket skäligen kan antagas äga betydelse för utredningen i saken. Samma rätt föreligger jämväl mot misstänkt person, som är på flykt från anläggning, inrättning, fartyg, luftfartyg eller område som här sägs. Civil person, som gripits, skall jämte i beslag tagna föremål ofördröjligen överlämnas till polismyndigheten i orten.

¹ 1940 års skyddslag.

4 §. En var är skyldig att på anfordran av militär post, vakt, patrull eller annan för bevakning särskilt utställd eller utsänd avdelning uppgiva namn och hemvist. Undandrager sig någon att lämna sådan uppgift eller förekommer skälig anledning, att uppgift, som han lämnat, är oriktig, må han tagas i förvar till dess tillförlitlig upplysning i nämnda hänseenden vunnits. Civil person, vilken tagits i förvar, skall ofördröjligen överlämnas till polismyndigheten i orten.

Enligt sagda bestämmelser äger såunda militär bevakningspersonal viss befogenhet att vid fullgörande av bevakningsuppdraget omhändertaga misstänkta personer samt taga i beslag vissa föremål.

2) Personal tillhörande civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst. Enligt 3 § civilförsvarkungörelsen den 14 september 1944 (nr 646) — i lydelse enligt kungörelse den 3 juni 1949 (nr 379) — finnes inom civilförsvaret en särskild tjänstegren, benämnd ordnings- och bevakningstjänst, för upprätthållande av ordning och för bevakning. Vid fullgörande under civilförvarsberedskap av tjänstgöring i civilförsvaret åtnjuter personal inom civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst polismans skydd och befogenhet (87 a §). Omfattningen av den bevakning av anläggningar och byggnader som ankommer på det allmänna civilförsvaret bestämmes av överbefälhavaren efter förslag av civilförvarsstyrelsen och efter samråd med vederbörande ämbetsverk (2 § 2 mom.). Den för bevakningsuppgifterna uttagna civilförvarspersonalen utgöres för närvarande av dels värnpliktiga, dels personer som icke längre äro värnpliktiga. En stor del av denna bevakningspersonal har tidigare tillhört den s. k. landstormspolisen.

Enligt 5 § bevakningskungörelsen — vilken paragraf tillkommit genom kungörelse den 1 december 1950 (nr 618) — skall personal inom civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst vid fullgörande under civilförvarsberedskap av bevakningsuppgift, som ankommer på civilförsvaret äga samma befogenheter som tillkomma militär personal enligt 3 och 4 §§ bevakningskungörelsen.

3) Järnvägarnas, kraftföretagens, telegrafverkets och luftfartsverkets personal. Särskilda kungörelser ha utfärdats om civilförsvaret vid järnvägarna (den 30 juni 1948, nr 561), vid statens vattenfallsverk och vissa icke statliga kraftföretag (s. d., nr 562), vid telegrafverket (s. d., nr 563) samt vid luftfartsverket (den 14 januari 1949, nr 29). Civilförsvaret vid dessa verk utgör s. k. särskilt verkskydd som skall samordnas med driften av verket i övrigt. Vad angår skyddet mot spioneri och sabotage ingår detta i järnvägsverkskyddet i en särskild verksamhetsgren benämnd markskydd. Vid de övriga tre verken finnas särskilda tjänstegrenar avseende ordnings- och bevakningstjänst. Bevakningsuppgifter tillkomma emellertid verkspersonalen även i den mån den ej tillhör civilförsvaret vid verket. Verkspersonalen skall såunda gripa och skyndsamt till närmaste polisman överlämna den som beträffande anläggning m. m. gör sig skyldig till spioneri, sabotage eller försök eller förbe-

redelse därtill. Den som bryter mot förbud att taga fotografier o. dyl. eller trots tillsägelse av personalen ej upphör därmed eller på grund av sitt förhållande skäligen kan misstänkas att ha för avsikt att begå spioneri eller sabotage må av personalen avlägsnas från anläggningen eller området samt, om det finnes erforderligt, tillfälligt ställas under särskild uppsikt eller omhändertagas. Har personalen vidtagit sådan åtgärd, skall anmälan därom omedelbart göras hos närmaste polisman. Verkspersonalen åtnjuter vid fullgörande av denna verksamhet polismons skydd och befogenhet (se de särskilda kungörelserna resp. 21 § 4 och 5 mom., 21 § 4 och 5 mom., 24 § 4 och 5 mom. och 21 § 4 och 5 mom.).

4) Polismän och ordningsvakter, som avdelats eller anställts för bevakningsuppgift. Enligt 18 § lagen om polisväsendet i riket kan polisbevakning på statens bekostnad ombesörjas i särskild ordning samt dylik bevakning anordnas på enskild bekostnad vid t. ex. visst företag. Närmare föreskrifter om dylik på enskild bekostnad anordnad polisbevakning (ordningsvakt) ha meddelats i 46 § polisreglementet den 4 juni 1948.

5) Personal vid andra verk än de under 3) nämnda ävensom vid enskilda industrier och företag. Beträffande denna grupp ha några särskilda bestämmelser icke utfärdats. I den mån personalen icke tillhör någon av de förut omnämnda kategorierna har den alltså inga särskilda befogenheter i fråga om tvångsåtgärder utöver dem som tillkomma varje medborgare.

Framställning av överbefälhavaren och civilförsvarsstyrelsen.

I skrivelse den 1 juli 1950 ha överbefälhavaren och civilförsvarsstyrelsen hemställt om vissa ändringar i 3 och 4 §§ bevakningskungörelsen m. m. I skrivelsen framhålles, att sedan dessa bestämmelser utfärdats vissa förhållanden inträtt som syntes påfordra ändring av bestämmelserna. Sålunda borde de utvidgas att omfatta — förutom militär personal — även andra personalkategorier med uppgift att utföra bevakning samt dessutom göras tillämpliga på driftspersonal och liknande personal, till vars åligganden det hörde att ingripa mot misstänkta personer.

Därutöver ha i skrivelsen påkallats vissa ändringar rörande bevakningspersonalens befogenheter. Det framhålles att personalens åtgärder i fråga om gripande och kvarhållande av misstänkta samt beslagtagande av föremål icke borde betraktas såsom processuella tvångsmedel underkastade rättegångsbalkens regler. Med hänsyn härtill syntes det lämpligt att utbyta uttrycken gripa, kvarhålla och beslag mot andra. Vidare borde det uttryckligen angivas att bevakningspersonalen hade rätt att eftersöka föremål som finge omhändertagas (beslagtagas). I det sistnämnda hänseendet anföres närmare i skrivelsen:

Med hänsyn till de vitala intressen, som skola skyddas, synes det icke vara orimligt att införa skyldighet för envar som önskar vinna tillträde till skyddad anläggning att underkasta sig visitation av sig själv samt av for-

don och gods m. m. som han medför. Genom att införa en sådan skyldighet — vid sidan av den redan stadgade skyldigheten att uppge namn och hemvist — torde visitationen icke behöva framstå som ett processuellt tvångsmedel. Reglerna i rättegångsbalken för kroppsvisitation och husrannsakan äro icke heller tjänliga för att reglera bevakningspersonalens åtgärder i förevarande hänseende. I praktiken har det redan visat sig att en effektiv bevakning icke kan utföras utan att möjlighet finnes att företa visitation av inpasserande. Sålunda torde under sistförflutna beredskaptid visitationer som här avses icke ha varit ovanliga och de torde även för närvarande förekomma vid skilda tillfällen. Befogenhet härtill torde man ansett sig ha med hänsyn till ändamålet med bevakningen. Någon enstaka gång, då åtgärden företagits av polisman, torde bestämmelserna i 28 kap. rättegångsbalken ha legat till grund därför. Militär bevakningspersonal, som i regel icke haft polismands befogenheter, har dock icke kunnat åberopa sig på rättegångsbalkens regler. Frågan synes därför böra regleras för att undanröja varje tvekan om bevakningspersonalens befogenheter i detta hänseende. Här må dock framhållas, att ett mera allmänt visiterande av åtminstone kända inpasserande icke skall behöva ifrågakomma. Tillämpningen av kungörelsens bestämmelser kunna närmare regleras instruktionsmässigt. I detta sammanhang må anmälas, att det för närvarande pågår arbete inom försvarsstaben och civilförsvarsstyrelsen med att åstadkomma en allmän instruktion för all bevakningspersonal, avsedd att utfärdas av chefen för försvarsstaben och civilförsvarsstyrelsen gemensamt.

I skrivelsen framföras även vissa andra ändringsförslag beträffande bevakningsbestämmelserna, huvudsakligen av formell natur.

Yttranden över framställningen.

Över framställningen ha efter remiss yttranden avgivits av telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, luftfartsstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Jönköpings, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs, Västernorrlands och Norrbottens län samt statspolisintendenten. Järnvägsstyrelsens yttrande har avgivits efter samråd med svenska järnvägsföreningen. Överståthållarämbetet har bifogat yttranden av civilförsvarschefen i Stockholms civilförsvarsområde samt polismästaren i Stockholm. Vid de av länsstyrelserna i Jönköpings samt Göteborgs och Bohus län avgivna utlåtandena ha fogats yttrande av vederbörande landsfogde. Länsstyrelsen i Malmöhus län har överlämnat yttranden av landsfogden, poliskammaren i Malmö samt civilförsvarscheferna i Landskrona och Ystads civilförsvarsområden. Slutligen har länsstyrelsen i Norrbottens län överlämnat yttranden av landsfogden samt civilförsvarscheferna i Luleå och Bodens civilförsvarsområden.

Framställningen har i yttrandena antingen lämnats utan erinran eller blivit i princip tillstyrkt. Det har sålunda vitsordats att behov föreligger att utsträcka bevakningskungörelsens bestämmelser till att avse även civil bevakningspersonal samt att vidga befogenheterna för personalen.

Beträffande kretsen av ingreppsberättigade personer har en väsentlig utvidgning förordats av *vattenfallsstyrelsen*, som ansett att man borde försöka få till stånd en mera allmän medverkan från medborgarnas sida till ingri-

pande vid spioneri- och sabotageaktioner, t. ex. från personer som bo i närheten av eller tillfälligt passera förbi en skyddad anläggning. Den som ingrepe i fall då skäligen misstanke kunde uppstå om att brott mot rikets säkerhet vore omedelbart förestående eller fullbordat borde likställas med den som åtnjöte polismans skydd och befogenhet och kunna påräkna ersättning för kropps- eller andra skador som uppkomme i samband med ingreppet. En mera restriktiv hållning till det i framställningen gjorda förslaget om utvidgning av kretsen av ingreppsberättigade personer har däremot intagits av *överståthållarämbetet*, som funnit det tveksamt om en utvidgning borde ske till andra personalkategorier än dem som åtnjuta polismans skydd och befogenhet. Den personal som härutöver skulle kunna ifrågakomma utgjordes av sådana anställda vakter, som ej innehade förordnande såsom ordningsvakt, samt driftspersonal vid andra företag än kommunikationsverken och kraftföretagen. I allmänhet hade denna personal enligt ämbetets mening icke sådana arbetsuppgifter eller sådan utbildning att det kunde anses nödvändigt eller lämpligt att tillerkänna den de vidsträckta befogenheter varom här vore fråga. Ämbetet har i sitt yttrande påpekat att full likställighet ändock ej kunde uppnås med hänsyn till att bestämmelserna i 5 kap. 10 § strafflagen om rätt att i vissa fall bruka våld endast avsåge krigsman och polisman. Även *statspolisintendenten* har ifrågasatt lämpligheten av att bevakningskungörelsens bestämmelser utsträckas till att gälla hos enskilda industrier och företag anställd personal, som ej tilldelats polismans skydd och befogenhet. Såsom förutsättning därför borde gälla dels att vederbörande av myndighet underkastats en personlig lämplighetsprövning i någon form och dels att möjlighet funnes att i disciplinär eller straffprocessuell ordning utkräva ett ansvar för tjänsteutövningen.

I några yttranden ha även upptagits särskilda spørsmål rörande omfattningen av bevakningspersonalens befogenheter. Bl. a. må anmärkas att *överståthållarämbetet* understrukit, att det borde klart framgå att visitation kunde tillgripas även mot sådana personer som icke misstänkas för spioneri eller sabotage eller överträtt meddelade förbud. Visitation skulle nämligen framstå som mindre kränkande för den enskilde om den på detta sätt ej vore beroende av misstanke om brott. *Landsfogden i Göteborgs och Bohus län* har uttalat, att rätten att eftersöka och omhändertaga föremål borde till förekommande av missförstånd uttryckligen begränsas till att avse allenast föremål inom den skyddade anläggningen eller i dess omedelbara närhet. *Civilförsvarschefen i Ystads civilförvarsområde* har ställt sig tveksam till den i framställningen uttalade uppfattningen att ifrågakommande åtgärder ej skulle betraktas såsom processuella tvångsmedel. Genom något tillägg till bevakningskungörelsen borde enligt hans mening rättegångsbalkens regler lätt kunna anpassas till här ifrågavarande ändamål.

Den remitterade framställningen har tills vidare icke föranlett annan Kungl. Maj:ts åtgärd än att — på sätt redan förut nämnts — enligt kungörelse den 1 december 1950 (nr 618) till bevakningskungörelsen fogats en

ny 5 §, som ger personalen inom civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst under civilförsvärsberedskap samma befogenheter som tillkomma militär personal enligt 3 och 4 §§ bevakningskungörelsen.

Departementschefen.

Det är uppenbarligen av vikt att bevakningen av sådana anläggningar m. m., som med hänsyn till försvaret och folkförsörjningen åtnjuta skydd enligt 1940 års skyddslag, göres så effektiv som möjligt. Härför erfordras, bland annat, att bevakningspersonalen utrustas med befogenheter, som göra det möjligt för den att väl utföra sin viktiga uppgift. I denna del torde de nuvarande bestämmelserna, som i huvudsak innefattas i 1940 års bevakningskungörelse, ej vara fullt tillfredsställande.

I den förut omförmälda framställningen av överbefälhavaren och civilförsvärsstyrelsen har särskilt framhållits önskvärdheten av att bevakningspersonalen erhåller rätt att eftersöka föremål som kunna giva upplysning om planerat spionage o. d. Detta förutsätter införande av skyldighet för envar som önskar vinna tillträde till skyddad anläggning m. m. eller som uppehåller sig där att underkasta sig kroppsvisitation och undersökning av fordon och annat som han medför. En så vidsträckt visitationsrätt för bevakningspersonalen innebär ett betydande intrång i medborgarnas personliga integritet. Å andra sidan ter det sig svårt att verkligen upprätthålla det skydd som 1940 års lag avser att bereda vissa anläggningar m. m., om visitering tillåtes endast i den begränsade utsträckning som rättegångsbalken medger. Sålunda lärer ett förbud att inom visst område inneha sprängämnen kunna bli tämligen illusoriskt, därest det ej förenas med skyldighet för inpasserande att underkasta sig visitering. Önskemålet om en utsträckning av bevakningspersonalens befogenheter till att omfatta visitationsrätt synes därför ej kunna tillbakavisas.

Eftersom det förefaller tveksamt huruvida Kungl. Maj:t äger i administrativ ordning utfärda föreskrifter i detta hänseende, synes frågan böra regleras i lag, lämpligen genom en komplettering av 1940 års skyddslag. I nämnda lag torde sålunda böra införas stadgande om att bevakningspersonal äger befogenhet att företaga kroppsvisitation å personer som söka vinna tillträde till eller uppehålla sig i skyddad anläggning m. m. samt undersöka föremål som de medföra. Kroppsbesiktning torde däremot böra få ske endast under de förutsättningar rättegångsbalken anger. Några särskilda regler om kroppsbesiktning erfordras därför icke.

Tydligt är att befogenheten att visitera icke bör vara oinskränkt. Vidare bör sättet för utförande av kroppsvisitation regleras till skydd mot onödigt kränkande ingrepp i den personliga integriteten. Då det är nödvändigt att åtgärderna i fråga anpassas efter rådande läge och graden av den vaksamhet som är påkallad, synes det dock böra överlätas åt Kungl. Maj:t att, i form av komplettering av bevakningskungörelsen, utfärda de närmare bestämmelser som äro erforderliga. I själva lagtexten torde under sådana förhållanden behöva angivas allenast att visitationsbefogenhet föreligger i den omfattning som kräves för fullgörande av bevakningsuppgiften.

Några föreskrifter om vilka åtgärder bevakningspersonalen har att vidtaga mot den som vägrar att underkasta sig visitering torde ej heller lämpligen kunna upptagas i lagtexten. I regel torde visitering påkallas i samband med inpassering, och den som då vägrar att underkasta sig åtgärden lär i allmänhet böra avvisas. Även denna fråga kan närmare regleras i bevakningskungörelsen.

I den remitterade framställningen har även berörts frågan om rätt för bevakningspersonal att gripa och kvarhålla misstänkta personer samt lägga beslag på misstänkta föremål. Härom finnas redan bestämmelser i bevakningskungörelsen. Det har emellertid påpekats i framställningen att bevakningspersonalens åtgärder av här ifrågavarande slag icke borde betraktas såsom processuella tvångsmedel underkastade rättegångsbalkens regler och att på grund härav en annan terminologi än rättegångsbalkens vore motiverad.

Det synes riktigt att bevakningskungörelsens bestämmelser om tillfälligt omhändertagande icke i första hand ha processuell karaktär utan ha ett mera utpräglat skyddssyfte. Till utmärkande härav torde avfattningen av dessa bestämmelser böra något jämkas. Även i fråga om rätt till tillfälligt omhändertagande kan det emellertid råda tvekan om hur långt Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftningsbefogenhet sträcker sig. Till förebyggande av sådan tvekan och för vinnande av anknytning till den bestämmelse om visitering som föreslagits skola införas i 1940 års skyddslag torde i nämnda lag böra upptagas även bestämmelse om befogenhet för bevakningspersonal att, i den omfattning som kräves för fullgörande av bevakningsuppgiften och enligt de närmare bestämmelser som utfärdas av Konungen, tillfälligt omhänderta personer eller föremål. Befogenheten bör med hänsyn till angelägenheten av en effektiv bevakning avse såväl den som vistas inom skyddad anläggning som den som uppehåller sig i dess närhet.

Den av vattenfallsstyrelsen i dess yttrande över överbefälhavarens och civilförsvarsstyrelsens framställning väckta frågan om utvidgning av de befogenheter att ingripa mot misstänkta som tillkomma envar torde ej böra upptagas till behandling i detta sammanhang.

Som framgår av redogörelsen för yttrandena ha överståthållarämbetet och statspolisintendenten ifrågasatt att begränsa befogenheterna till — förutom militär personal — sådan personal som åtnjuter polismans skydd och befogenhet. Uteslutna skulle därigenom bli vakter som ej erhållit förordnande som ordningsvakter enligt 18 § polislagen och 46 § polisreglementet samt personal med bevakningsuppgifter vid andra företag med verkskydd än kommunikationsverken och kraftföretagen. Mot att giva också denna personal de föreslagna befogenheterna att ingripa kan tydligen anföras bland annat att den ej alltid blivit underkastad någon personlig lämplighetsprövning och att det därför kunde vara förenat med vissa risker att anförtro densamma så vidsträckta befogenheter som förslaget innebär. Om 1940 års skyddslag och i anslutning därtill utfärdade förbud m. m. skola kunna fylla sitt syfte synes det emellertid oundgängligt att befogenheterna att ingripa givas åt all den personal som har att fullgöra bevakningsuppgifter enligt lagen. De bris-

ter i personalens utbildning som obestriddigen kunna föreligga på ett och annat håll torde väsentligen kunna avhjälpas genom de instruktioner för bevakningstjänsten som man kan vänta komma att utfärdas. Jag anser därför att de föreslagna befogenheterna skola tillkomma all bevakningspersonal vid anläggning m. m. som skyddas enligt 1940 års lag.

Bestämmelser om visitering och tillfälligt omhändertagande torde i enlighet med det anförda kunna införas såsom 7 § i skyddslagen, i samband varmed nuvarande 7 § erhåller beteckningen 8 §.

De föreslagna lagändringarna torde böra träda i kraft den 1 juli 1951.

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag om ändring i lagen den 17 maj 1940 (nr 358) med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m. m.*

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över detta lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar¹, måtte för det i § 87 regeeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Olle Hellberg.

¹ Bilagan, vilken är av samma lydelse som det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 4 april 1951.

N ä r v a r a n d e :

justitieråden EKBERG,
STRANDBERG,
LJUNGGREN,
regeringsrådet BJÖRKHOLM.

Enligt lagrådet den 3 april 1951 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 16 mars 1951, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändring i lagen den 17 maj 1940 (nr 358) med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m. m.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av e. o. hovrättsassessorn P. G. Bergsten.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Bengt Larson.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 april 1951.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NYGREN.

Efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet och t. f. chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, lagrådets den 4 april 1951 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 16 mars 1951 remitterade förslaget till *lag om ändring i lagen den 17 maj 1940 (nr 358) med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m. m.*

Med förmälan att förslaget av lagrådet lämnats utan erinran hemställer föredraganden, att förslaget måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställer förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Karl Gustaf Grönhagen.
